

Ukrainas valstspiederīgo nodarbināšana Latvijā

PwC nodokļu nodaļas vecākā konsultante
Anda Alise Dzintare

PwC nodokļu nodaļas direktore un
personāla un organizāciju pārveides
pakalpojumu vadītāja Baltijā

Irēna Arbidāne

Meklējot drošu patvērumu no kara, Ukrainas civiliedzīvotāji masveidā izceļo uz citām valstīm. Vairāki tūkstoši bēgļu ir ieceļojuši Latvijā, un Latvijas uzņēmumi jau ir pieteikušies tos nodarbināt. PwC konsultanti apkopojuši informāciju par nodokļu piemērošanu, nodarbinot šīs personas Latvijā, kā arī par nodokļu piemērošanas principiem, kad Ukrainas valstspiederīgais sniedz pakalpojumus fiziskām vai juridiskām personām Latvijā.

Nodarbinātības uzsākšanas pabalsts

Šā gada 5. martā stājās spēkā Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums. Tas nosaka – uzsākot darba tiesiskās attiecības, Ukrainas civiliedzīvotājam ir tiesības saņemt vienreizēju nodarbinātības uzsākšanas pabalstu vienas minimālās mēneša darba algas apmērā, kuru neapliks ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN), tātad arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām (VSAOI). Lai saņemtu šo pabalstu, nodarbinātajam jāiesniedz pieteikums Nodarbinātības valsts aģentūrā viena mēneša laikā no darba tiesisko attiecību uzsākšanas dienas.

Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā nav noteikta kārtība bēgļu – Ukrainas civiliedzīvotāju – Latvijā gūto ienākumu aplikšanai ar nodokļiem. Tātad ir spēkā IIN likuma un likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” normas.

Nodokļi par Latvijā gūtajiem ienākumiem jāmaksā Latvijā

Darbspēka nodokļu piemērošanas kārtību nosaka ne tikai Latvijas tiesību akti, piemēram, IIN likums un likums “Par valsts sociālo apdrošināšanu”, bet arī starptautiskie līgumi, piemēram, Latvijas-Ukrainas nodokļu konvencija un Latvijas-Ukrainas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā.

Latvijas uzņēmums nodarbina Ukrainas valstspiederīgo uz darba līguma pamata

Latvijas nodokļu aprēķināšanas vajadzībām vispārīgā gadījumā bēglis, kas no Ukrainas ieceļojis Latvijā, ir nerezidents un šo statusu saglabās, ja uzturēšanās nepārsnieds 183 dienas jebkurā 12 mēnešu periodā. Nodokļu rezidents maksā IIN par visā pasaulē gūtajiem ienākumiem, turpretī nerezidents – tikai par Latvijā gūtajiem ienākumiem. Šis statuss ietekmēs arī nodokļu aprēķināšanu Latvijā un iespēju saņemt algas nodokļa grāmatiņu.

Neatkarīgi no darbinieka nodokļu rezidences, ja personu nodarbina Latvijas darba devējs Latvijā, tas aprēķinās nodokļus no darbinieka algas vispārīgā kārtībā, ieturot IIN/VSAOI un reģistrējot darbinieku kā darba ņēmēju.

Latvijas-Ukrainas sociālās drošības līguma 6. pants nosaka, ka sociālās apdrošināšanas iemaksas jāveic

valstī, kur persona ir nodarbināta, tātad Latvijā. Līguma 16. pants nosaka, ka apdrošināšanas periodi (darba stāžs) vecuma pensijas vajadzībām tiks summēti (t.i., netiks zaudēti). Izpildoties noteiktiem kritērijiem, par Latvijā veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām Latvijai būs pienākums maksāt personai vecuma pensiju (līguma 17. pants), kas tiks aprēķināta saskaņā ar Latvijas likumiem.

Latvijas uzņēmums maksā Ukrainas valstspiederīgajam par intelektuālo īpašumu

Vispārīgā gadījumā, ja Latvijas uzņēmums maksā Ukrainas valstspiederīgajam par intelektuālo īpašumu, piemēram, autoratlīdzību par darba radīšanu, tad šī ienākuma izmaksātājs izmaksas brīdī ietur 23% IIN, pirms ieturēšanas piemērojot nosacītos izdevumus.

Nodokļu piemērošanas principi, kad Ukrainas valstspiederīgais sniedz pakalpojumus fiziskām vai juridiskām personām Latvijā

Kā jau minējām, Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums nenosaka atvieglotu kārtību Ukrainas valstspiederīgo Latvijā gūto ienākumu aplikšanai ar nodokli. Tātad, izvērtējot nodokļu saistības, jāņem vērā Latvijas un starptautisko tiesību aktu (piemēram, nodokļu konvenciju) normas.

Nerezidents/rezidents Latvijas nodokļu mērķiem

Saskaņā ar vispārīgo praksi, uzturoties Latvijā, pirmās 183 dienas no iebraukšanas dienas ārvalstnieku nodokļu mērķiem uzskata par nerezidentu. Nerezidenta apliekamie Latvijā gūtie ienākumi ir uzskaitīti likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” (IIN) trešā panta 3. daļā.

Pavadot Latvijā 184 un vairāk dienas Latvijā, persona kļūst par rezidentu Latvijas nodokļu piemērošanas vajadzībām. Rezidences statusu izvērtē, ņemot vērā Latvijas un ārvalsts, kuras rezidents ir ārvalstnieks (piemēram, Ukrainas), nodokļu konvencijas 4. pantu. Kad rezidences statuss konvencijas mērķiem ir noskaidrots, jāizvērtē, kurai valstij ir pirmās rokas tiesības aplikt ienākumu ar nodokli. Ja tā ir Latvija, tad jāmaksā IIN Latvijā saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem.

IIN un VSAOI piemērošana

Saskaņā ar IIN likuma trešā panta 3. daļas 2. punktu, gūtais saimnieciskās darbības (SD) ienākums par profesionālo darbu, kas veikts Latvijā vai Latvijas rezidenta labā, ir apliekams ar IIN Latvijā.

Latvijas-Ukrainas nodokļu konvencija paredz izņēmumu šīs normas piemērošanā, ja Ukrainas valstspiederīgais ir reģistrējis savu SD Ukrainā un tam ir dokumentārs apliecinājums, ko var iesniegt ienākuma izmaksātājam Latvijā kopā ar Ukrainas rezidences sertifikātu. Šis izņēmums darbojas tikai tad, ja persona Latvijā nepavada vairāk kā 183 dienas jebkurā 12 mēnešu periodā.

Ja minētais neizpildās, tad Ukrainas valstspiederīgais, sniedzot pakalpojumus juridiskām personām, var izvēlēties neregistrēt SD. Tādā gadījumā Latvijas uzņēmumam ir pienākums samaksāt IIN un VSAOI pilnā apmērā.

Ja persona sniedz pakalpojumus Latvijas fiziskām personām, tai jāreģistrējas VID kā SD veicējam un jāizvēlas piemērotākais nodokļa maksātāja statuss atkarībā no sniegto pakalpojumu veida un apjoma,

pakalpojuma sniegšanas izmaksu veida un apjoma, kā arī citiem aspektiem (piemēram, mikrouzņēmumu nodoklis, SD parastajā kārtībā, uzskaitot ieņēmumus un izdevumus, jākārto grāmatvedības uzskaitē utt.). Tātad jāmaksā gan IIN, gan VSAOI atbilstoši izvēlētajam nodokļu maksāšanas režīmam.

Ja Ukrainas valstspiederīgais ir reģistrējies kā SD veicējs, tad Latvijas uzņēmums, izmaksājot ienākumu par pakalpojumu sniegšanu un preču ražošanu, neietur ne IIN, ne VSAOI. Šos nodokļus maksā pati fiziskā persona.

Taču katrs atsevišķais gadījums jāizvērtē individuāli, jo šajā rakstā aplūkoti tikai galvenie nodokļu piemērošanas principi.

VID info tālrunis

VID mājaslapā ir norādīts īpašs tālrunis ("Palīdzība Ukrainai") 67120012, uz kuru var zvanīt, lai saņemtu sīkāku informāciju par "atbalstu un ziedojumiem" Ukrainai. VID konsultē arī par citām situācijām, kad nepieciešams padoms par nodokļiem vai sadarbību ar VID. Tālrunis darbojas no pirmdienas līdz ceturtdienai 8:15–17:00, piektdienās 8:15–15:45.

PwC komentārs: jāseko rezidencei

Vērtējot katru minēto situāciju, joprojām pastāv neskaidrības, it īpaši personu rezidences maiņas noteikumi *force majeure* apstākļos, kas varētu tieši ietekmēt nodokļu piemērošanas vietu. Šobrīd pasaulē apstākļi ir ļoti mainīgi, tādēļ ir grūti noteikt tādus papildu faktorus kā rezidences statuss, ko ietekmē vitālo interešu centrs vai pastāvīgās bāzes vieta, kas katram Ukrainas civiliedzīvotājam varētu būt atšķirīga. Pirms nodokļu maksāšanas ieteicams uzzināt VID viedokli "Konsultē vispirms!" principa ietvaros vai arī lūgt nodokļu konsultantu palīdzību, lai pareizi samaksātu nodokļus.

Šis raksts ir sagatavots, vērtējot tikai minētās likuma normas, kas attiecas uz darbaspēka nodokļu piemērošanu, un neņemot vērā juridiskos un imigrācijas aspektus. Ja nepieciešams, labprāt sniegsim jums palīdzību nodokļu, juridiskajā un imigrācijas jomā, vērtējot katru gadījumu atsevišķi.